

KOMERCINIŲ BANKŲ SISTEMOS ĮTAKA ŠALIES ŪKIO RAIDAI

ALDONA JOČIENĖ, JUOZAPAS AUDVYDAS STAŠKEVIČIUS

Lietuvos bankininkystė dar labai jauna, palyginti su išsivysčiusiomis finansų rinkos šalimis, kurios jau turi šimtmetines bankininkystės tradicijas. Lietuvai žengiant rinkos ekonomikos keliu, vis kūrėsi ir žlugo komerciniai bankai, išliko tik stipriausieji. Rinkos ekonomika atmetė tuos, kurie nesugebėjo žaisti pagal jos taisykles. Stipriausieji bankai užima jiems skirtą vietą rinkos ekonomikoje: finansinis kapitalas, laisvas viename individualiame ūkyje, bankų gali būti panaudotas kitame ar perkeltas iš vienos ūkio šakos į kitą [7] ir t. t.

Lietuvoje dabar vienas didžiausių ekonomistų rūpesčių – stabili ir patikima bankų sistema, nes iš to, kaip ji funkcionuoja, galima spręsti apie visos šalies ekonomikos būklę. Manoma [2], kad ten, kur stiprūs bankai, stipri ir ekonomika. Todėl šiame straipsnyje atskleidžiama komercinių bankų reikšmė šalies ūkio plėtrai per pagrindines jų funkcijas: pinigų kūrimas, santaupų akumuliacija, kreditavimas, mokėjimai ir atsiskaitymai, prekybos su užsienio šalimis finansavimas, pasitikėjimo operacijos, vertybių saugojimas. Jas analizuodami gilinomės ne tik į kiekvienos funkcijos esmę, bet ir parodėme, kaip Lietuvos bankai jas atlieka, su kokiais sunkumais susiduria ir kokias naujas funkcijas vykdydami jie galėtų duoti naudos šalies ekonomikos plėtrai.

Komerciniai bankai – tai šalies finansų sistemos centras, sutelkiantis daugiausia pinigų apyvartos lėšų ir jas paskirstantis atliekant kreditines ir investicines operacijas [1, 2, 3].

Tarpukario Lietuvos bankininko V. Jurgučio apibūdinimu, bankai „yra ne tik ūkio širdis, jie yra ir to ūkio smegenys“, iš vienu traukiantys pinigus tam, kad juos vėl vienu nustatytu planu pateiktų kitiems, kurie yra tų pinigų reikalingi produktingam gamybos darbui“, „ūkio dinamikos gairės“, „kredito centrai“ ir t. t. [6].

Iš šių apibūdinimų galime spręsti, kokie svarbūs ir reikalingi yra šalies ūkiui bankai, vaidinantys strateginį vaidmenį ekonomikoje, be kurių būtų neįmanoma spręsti visuomenės raidos ūkinių problemų. Bankai yra svarbiausias mūsų pinigų akumuliacijos ir pasiūlos šaltinis. Jie tvarko šalies mokėjimų sistemą ir teikia įvairias paslaugas, susijusias su vertybiniais popieriais, investicijomis, valiutų konvertavimu, vertybių saugojimu, konsultacijų teikimu ir t. t.

Pastebimas ir atvirkštinis reiškinys: šalies ekonominė padėtis turi įtaką bankų veiklos rezultatams. Vyraujant gamybos pakilimui, padedama gaminti daugiau produkcijos, teikiamos paslaugos, aktyvėja mainai, produkcija gaminama pirmiausia iš nacionalinių išteklių, tada ir bankai padeda gyvybingiau funkcionuoti.

Nuo pat šio šimtmečio pradžios ekonomistai bandė rasti atsakymą į klausimą: bankai yra šalies ūkio kūrėjai ar tik kūrėjų įrankiai? [4, 6]. Prieškariu daugelis ekonomikos teoretikų manė, kad bankai vadovaudami pramonei ir prekybai patys kuria ekonominę šalies gerovę. Tai rodė ir prieškarinės Vakarų Europos, ypač Anglijos, Vokietijos, Prancūzijos, ūkio gyvenimo pavyzdžiai. Tačiau vėlesni laikai, įstatę patį ūkio gyvenimą į naujas vėžes, pakeitė ekonomistų nuomonę. Tuomet prieita prie išvados, kad bankai negali funkcionuoti visiškai savarankiškai, o labai priklauso nuo kitų šalies ūkio veiksmų. Kur nėra tinkamų ekonominių veikimo sąlygų, kur nėra galingos pramonės, judrios ir tvirtos prekybos, geros valdžios, susirūpinusios šalies ūkio gerove, ten ir geriausiai organizuoti komerciniai bankai neturės didelės reikšmės šalies ūkiui, o taps bejėgiais valdžios organų įrankiais. Todėl manyti, kad bankai yra šalies ekonomikos kūrėjai, yra naivu. Bankai gali padėti pagreitinti vykstančius procesus, bet jų formuoti jie nepajėgūs.

Komercinių bankų reikšmę šalies ūkiui bandysime apibūdinti charakterizuojant jų pagrindines funkcijas. JAV bankininkai E. Ridas, R. Koteris [3] skiria šias pagrindines bankų funkcijas:

- 1) pinigų kūrimas,
- 2) santaupų akumuliacijimas,

- 3) kreditavimas,
- 4) mokėjimai ir atsiskaitymai,
- 5) prekybos su užsienio šalimis finansavimas,
- 6) pasitikėjimo operacijos,
- 7) vertybių saugojimas.

Pirmosios keturios šių išvardytų funkcijų yra pagrindinės: jų nevykdydamas bankas negalėtų egzistuoti ir normaliai funkcionuoti. Be to, atsižvelgiant į tai, kad kiekviena šalis turi savitą bankų sistemą, jos veiklą reglamentuoja tos šalies įstatymai, kai kurios bankų funkcijos skirtingose šalyse gali skirtis, pvz., JAV įstatymai riboja bankų operacijas su vertybiniais popieriais: leidžiama užsiimti tik federalinės vyriausybės ir vietinių valdžios organų obligacijomis, bet draudžiama pirkti korporacijų ir kitų ūkio subjektų vertybinius popierius [4]. Vokietijoje, Šveicarijoje ir kitose Vakarų Europos šalyse bankai gali laisvai atlikti visas operacijas su vertybiniais popieriais. Lietuvoje taip pat beveik visi bankai turi finansinio maklerio skyrius, užsiimančius akcijų, obligacijų pirkimu ir pardavimu. Daugelyje šalių (JAV, Prancūzijoje, Anglijoje ir kt.) labai populiarios pasitikėjimo operacijos: bankai rūpinasi žmonių palikimu, valdo fondus (pensijų, amortizacijos ir kt.) bei investuoja kitokį jiems patikėtą kapitalą į pelną duodančius aktyvus. Lietuvoje bankai kol kas neatlieka šios funkcijos, bet ateityje, jei bus sukurti pensijų fondai, didės gyventojų pajamos, ji duotų šalies ūkiui didelės naudos.

Panagrinėkime kiekvieną šių funkcijų detaliau.

Pinigų kūrimas. Viena iš svarbiausių komercinių bankų funkcijų, skiriančių juos iš kitų finansinių institucijų, yra gebėjimas kurti pinigus. Šią funkciją komerciniai bankai atlieka kartu su centriniu banku per kreditines ir investicines operacijas. Bankų galimybė kurti pinigus turi didelę reikšmę ekonomikai. Jei įmonės negalės gauti kreditų iš bankų, gamybos augimas taps daugeliu atvejų neįmanomas arba bus atidėtas, kol bus sukaupti reikalingi fondai iš pelno atskaitymų arba gauti iš kitų išorinių šaltinių. Tuomet besikeičiantiems poreikiams tenkinti gamybos įmonės turės laikyti stambias pinigų sumas. Tokia praktika būtų neekonomiška,

nes, viena, didžiulės pinigų sumos gulėtų įmonėje ilgą laiką be judėjimo, o antra vertus, įmonės veiklai suaktyvėjus jų nepakaktų.

Ekonomikai reikia pakankamo, bet ne perteklinio pinigų kiekio. Jei pinigų kiekis apyvartoje augs didesniu tempu nei paslaugų ir prekių gamyba, rezultatas – infliacija ir neigiamas poveikis visoms ekonomikos plėtros sritims. Atvirkščiai, jei pinigų kiekis apyvartoje atsilikis nuo gamybos, ekonomika kentės nuo defliacijos ir atsiradusių neigiamų padarinių [8]. Todėl Lietuvos banko politikos uždavinys – palaikyti reikiamą pinigų kiekį apyvartoje, užtikrinti kainų stabilizavimą, normalią ekonominės raidos spartą bei didelį užimtumą. Komeraciniai bankai vaidina svarbų vaidmenį įgyvendinant šią politiką – kuria didžiausią pinigų pasiūlos dalį. Tai pagrindinis kanalas didinti arba mažinti pinigų kiekį apyvartoje.

Lietuvoje, 1994 m. įsteigus Valiutų valdybą, iš centrinio banko buvo atimta dalis funkcijų ir jis negalėjo daryti įtakos pinigų kiekiui. Pagal Lito patikimumo įstatymą, svarbiausias Lietuvos banko uždavinys buvo užtikrinti, kad „išleisti į apyvartą litai būtų visiškai padengti aukso atsargomis ir Lietuvos banko konvertuojamos užsienio valiutos rezervu“ [9].

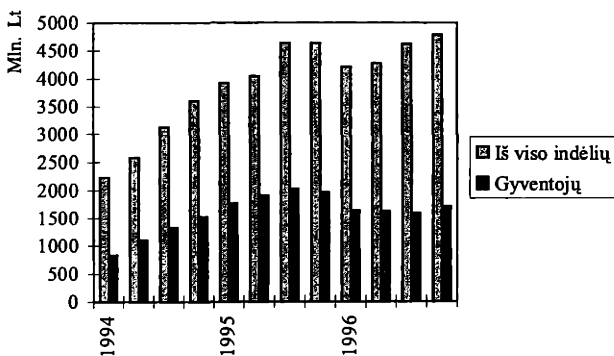
Tačiau dabar Lietuvos bankas, vykdydamas naują pinigų politikos programą, jau gali lemti šalies pinigų kiekį įprastais rinkos ekonomikos šalių pinigų valdymo svertais: rezervų reglamentavimu ir atviros rinkos operacijomis.

Santauptų akumuliacijos. Komeraciniai bankai teikia labai svarbią paslaugą visiems ekonominiams sektoriams, akumuliuodami santaupas ir jas panaudodami ekonomikos ir socialiniams poreikiams tenkinti. Indėlininkai, patikėdami bankui savo santaupas, gauna už tai atlyginimą palūkanomis. Sukoncentruotos santaupos gali būti panaudotos gamybai plėsti, prekybai finansuoti, pirkti gyvenamąjį būstą ar vartojimo prekes.

Kiek lėšų bus sukaupta šalies komercinių bankų sistemoje, priklauso nuo gyventojų pajamų dydžio: jei pajamos didelės – didesnę atlyginimo dalį galima taupyti, nei šalyse, kur šis lygis yra žemas. Įvertinus pagrindinį ekonomikos augimo rodiklį Lietuvoje 1996 metais, matyti, kad vienam gyventojui buvo surinkta 2097 JAV dolerių bendrojo vidaus produk-

to (BVP) [5], tačiau tai beveik 3–4 kartus mažiau negu neturtingiausiose Europos Sąjungos šalyse.

Santupų akumuliacija taip pat priklauso nuo bankų sistemos stabilumo, gyventojų pasitikėjimo komerciniais bankais. Krizių laikotarpiais gyventojai dažniausiai praranda pasitikėjimą visa bankų sistema. Panagrinėjime Lietuvos bankininkystės padėtį 1995 m. gruodžio mėn. ir jos padarinius, kai Lietuvos banko ir Vyriausybės moratoriumu buvo sustabdyta vieno didžiausių AB „Lietuvos akcinis inovacinis bankas“ ir AB „Litimpeks bankas“ veikla. Pasitikėjimas bankais labai smuko ir tai matyti iš indėlių skaičiaus pasikeitimo (pav.).

Pav. Indėliai komerciniuose bankuose 1994–1996 metais
Šaltinis: Keturtnis biuletinis. Lietuvos bankas (1996–4)

Dabar Lietuvos bankų sistema atgauna pasitikėjimą ir jau pasiekė 1995 metų lygį.

Kreditavimas. Svarbiausia komercinių bankų funkcija yra kreditų teikimas patikimiems klientams. Teikdami kreditus bankai atlieka svarbią paslaugą šalies ūkiui: kreditai leidžia plėsti gamybą, didėja kapitalas, pasiekiamas aukštesnis pragyvenimo lygis.

Bankų kreditai labai svarbūs ekonomikai, nes iš jų finansuojama pramonė, žemės ūkis, prekyba, statyba bei paslaugų sektorius. Amerikiečių bankininko E. Rido nuomone, „kreditai skatina vystymąsi dėl vadinamosios netiesioginės arba daugiapakopės gamybos sistemos, skirtingai nuo tiesioginio gamybos proceso, kada vartojimo prekės gaunamos apdirbant žemę ar naudojant gamtos išteklius“ [3]. Bankų kreditai palengvina įmonėms įsigyti atsargų. Imkime kaip pavyzdį maisto produktų gamybą: neįmanoma iš karto suvartoti visų išaugintų ir perdirbtų maisto produktų, o konservų fabrikų kreditavimas leidžia jiems pirkti, perdirbti, konservuoti ir saugoti šiuos produktus, kurie vėliau parduodami parduotuvėms, o dar vėliau – vartotojams. Per visą šį procesą – nuo žaliavos įsigijimo iki konservų fabriko, didmenininko, mažmenininko ir pagaliau vartotojo – bankų kreditai leidžia surinkti derlių perdirbti ir pagaminti produktų.

Bankų kreditai jų gavėjams suteikia galimybę pirkti žaliavas ir įrengimus, gaminti prekes, būtinas pramonei, vyriausybei ir vartotojams. Didmeninės prekybos įmonės gali užpildyti sandėlius prekėmis ir siųsti jas vartotojams dėl bankų teikiamų kreditų. Finansinės pagalbos dėka transporto kompanijos gali pervežti produktus iš gamintojų galutiniais vartotojams. Nors bankai finansuoja pramonę, prekybą, žemės ūkį, jie palengvina ir patį vartojimą, suteikdami paskolas vartotojams: namams, automobiliams, buitiniams prietaisams įsigyti.

Panagrinėsime kreditavimo padėtį Lietuvoje.

Iš lentelėje pateikto suteiktų kreditų šakinio pasiskirstymo matyti, kad dauguma jų skirta pramonei ir didmeninei bei mažmeninei prekybai, tačiau pamažu daugėja ir kreditų, teikiamų žemės ūkiui, statybos, nekilnojamojo turto sektoriams.

Atkūrus nepriklausomybę šalies bankai, neturėdami pakankamai žinių ir patirties, stengdamiesi pritraukti kuo daugiau klientų, o gal ir norėdami pasipelninti, teikdavo kreditus neįvertinę klientų finansinės būklės, už menkavertį užstatą arba visai be jo, remdamiesi abejotinais verslo planais, su didžiule rizika. To padarinys – bankrutavo 15 iš 27 bankų. Tačiau dabar sunku įvertinti, kiek pinigų bankai prarado dėl bankininkų neprofesionalumo, bankų darbuotojų nesąžiningumo, dėl to, kad turėjo

Lentelė. Bankų paskolos ekonominei veiklai, 1997 01 01

Ekonominė veikla	Paskola, mln. Lt	Paskolų struktūra, %
Žemės ūkis, medžioklė, miškininkystė	285,7	6,7
Žuvininkystė	16,7	0,4
Kasybos pramonė ir karjerų eksploatavimas	4,2	0,1
Pramonė (apdirbamoji)	1160,1	27,3
Elektros, dujų ir vandens tiekimas	92,9	2,2
Statyba	356,4	8,4
Didmeninė ir mažmeninė prekyba	1269,4	29,9
Viešbučiai ir restoranai	36,6	0,9
Transportas, sandėliavimas ir ryšiai	153,9	3,6
Bankai	92,7	2,2
Kiti finansiniai tarpininkai	22,1	0,5
Nekilnojamasis turtas, nuoma ir komercinė veikla	264,8	6,2
Kita ekonominė veikla	493,5	11,6
Iš viso	4249,3	100

Šaltinis: Ketvirtinis biuletenis. Lietuvos bankas (1996–4)

prisiimti pradedančių verslininkų verslo riziką, kai jie buvo apgauti ir prarado pinigus, ir dėl nepakankamos bankų priežiūros ir kontrolės, įsileidusios į Lietuvos bankininkystę dirbti daug abejotinos reputacijos žmonių. Aišku, bankų bankrotą lėmė ir šalies ekonominė aplinka, ir bendra ūkio padėtis.

Dabar Lietuvos bankininkai tapo labai atsargūs ir įmonės beveik nekredituojamos. Bankai, nors ir turi lėšų perteklių, teigia nerandantys patikimų klientų, kuriems būtų galima suteikti kreditus. Viena iš pagrindinių šios padėties priežasčių – Lietuvos teisinė sistema, kuri neužtikrina saugaus kreditų pardavimo ir grąžinimo. O tuo tarpu beveik visoms Lietuvos įmonėms trūksta apyvartinių lėšų, todėl negali normaliai plėtotis nei pramonė, nei prekyba, nei žemės ūkis, nei statyba, nei paslaugos, o šalies ekonomikoje vyrauja nepsitikėjimo ir nestabilumo atmosfera.

Bendra suteiktų kreditų apimtis 1997 m. sausio 1 d. buvo 4,2 mlrd. Lt, t. y. palyginti su 1995 m. tuo pačiu laikotarpiu padidėjo tik 13 proc. [10].

Mokėjimai ir atsiskaitymai. Kita labai svarbi komercinių bankų funkcija – mokėjimų mechanizmo užtikrinimas.

Vykdydami prekių mainus, ūkio subjektai atsiskaito grynaisiais arba negrynaisiais pinigais. Lietuvoje mažmeniniame tinkle dar vis populiariausia atsiskaitomoji priemonė yra gryniesi pinigai. Atsiskaitymams negrynaisiais yra naudojami mokamieji pavedimai, reikalavimai, reikalavimai-pavedimai, čekiai, akredityvai, vekseliai, inkaso pavedimai. Kuo tobulesnė šalyje atsiskaitymų sistema, tuo greitesni atsiskaitymai tarp ūkio subjektų. Todėl nuolatos ieškoma būdų tobulinti šią atsiskaitymų sistemą: bankai stengiasi naudoti naujausią techniką ir įrangą, bandoma atsakyti dokumentų siuntimo paštu ir plačiau naudoti SWIFT sistemą, kredito korteles, vekselius.

Lietuvoje jau keletą metų atsiskaitymams naudojamos kredito kortelės. Kredito kortelė pakeičia grynuosius pinigus į įrašus sąskaitoje. Jos savininkas turi teisę daryti išlaidas neviršydamas iš anksto aptartos sumos neturėdamas grynųjų pinigų ir atlikdamas visas pageidaujamas prekių operacijas. Pirmoji Lietuvoje kredito kortelių verslą pradėjo AB „Vilniaus bankas“ 1993 m. pabaigoje. Ji pasiūlė klientams valiutines VISA korteles, kurių savininkai jas dažniausiai naudodavo užsienyje, nes Lietuvoje nebuvo atsiskaitymų su šia priemone tinklo. Antroji, atėjusi į valiutos kredito kortelių rinką buvo AB „Taupomasis bankas“, kuri pradėjo aptarnauti ir pardavinėti EUROCARD/MASTERCARD kredito korteles. EC/MC ir VISA yra populiariausios pasaulyje kredito kortelės. Kartu jos sudaro apie 92,4 proc. iš maždaug 550 mln. pasaulyje išleistų kortelių (VISA – 57,2 proc.; EC/MC – 35 proc.). Vėliau Lietuvoje buvo išleistos kortelės atsiskaityti litais: „Vilniaus banko kortelė“, „Globus“ (AB „Taupomasis bankas“) ir „Impar Card“ (AB „SNORAS“). Nors dabar bankai siūlo daug įvairių rūšių kortelių (VISA-BUSINESS, Classic, ELECTRON, AMEX, EC/MC ir kt.), tačiau jų rinkoje pasiūla didelė, o paklausa maža. Kredito kortelės kaip atsiskaitomoji priemonė dar nėra populiarios tarp Lietuvos gyventojų. Tai lemia žemas pragyvenimo

lygis, nes yra griežtos kortelių įsigijimo sąlygos (būtina visuomet laikyti sąskaitoje atitinkamą depozitą) ir dideli mokesčiai už naudojimąsi jomis. Be to, su kredito kortelėmis galima atsiskaityti tik kai kuriose parduotuvėse, viešbučiuose, degalinėse ir restoranuose. Todėl tenka su savimi dar turėti ir grynųjų pinigų. Kredito kortelių verslas suklestės turbūt tik ateityje, kai pakils Lietuvos ekonomika.

Lietuvoje bankai pradėjo siūlyti klientams „TELEBANKO“ paslaugas. Fiziniais ir juridiniams asmenims nebūtina vykti į banką, užtenka tik paskambinti telefonu iš bet kurios vietos Lietuvoje ar užsienyje ir pavesti bankui atlikti šias operacijas kliento sąskaitoje: atsiskaityti už įsigytas prekes ar paslaugas, sumokėti už butą ir paslaugas, draudimo bei kitus įnašus, mokesčius, baudas, papildyti kortelių sąskaitą, pervesti lėšas į kitas sąskaitas, sužinoti savo indėlio sąskaitos likutį. Šis produktas yra labai populiarus pasaulyje, todėl, mūsų nuomone, ras savo klientų ir Lietuvoje.

Žlugus komerciniam bankui, kad ir trumpas atsiskaitymų sistemos sutrikimas gali sukelti sumaištį, padaryti didelių nuostolių. Pvz., įmonei nebegalint naudotis savo sąskaita, sutrinka atsiskaitymai su tiekėjais, darbuotojais, nemokami mokesčiai į valstybės biudžetą. Šie negali vykdyti visų mokėjimų. Vadinasi, dėl banko bankroto kenčia ir su juo tiesiogiai nesusiję ūkio subjektai.

Prekybos su užsienio šalimis finansavimas. Nors prekyba su užsienio šalimis mažai kuo skiriasi nuo prekybos šalies viduje, tačiau bankai čia teikia svarbias paslaugas, susijusias su tarptautiniais atsiskaitymais. Kiekviena šalis turi savo pinigų sistemą. Fizinis asmuo, užsiskaitantis vyną Prancūzijoje, automobilį Vokietijoje, avalynę Italijoje ar žurnalo „Economist“ prenumeratą Anglijoje, gali susidurti su sunkumais, nes užsienio šalių pardavėjai gali nenorėti, kad jis atsiskaitytų, pvz., litais. Taigi norint vykdyti mokėjimus užsienio valiuta, pvz., frankais, markėmis, liromis ar svarais sterlingų, būtina jų įsigyti. Bankai turi šių valiutų, o prirėkus gana didelės sumos – gali gauti per kitą banką.

Pirkėjas gali susidurti su pardavėjo nenoru išsiųsti prekes ir laukti apmokėjimo, kuris bus gautas tik po tam tikro laiko. Galbūt ir pirkėjo

nepatenkins toks kontrakto variantas be griežtų abiejų šalių įsipareigojimų ir jis pasinaudos kiek geresniu sandėriu, pasiūlydamas dokumentinį akreditivą. Akreditivas apsaugo ir pirkėjų, ir pardavėjų interesus. Pardavėjui garantuojama, kad už akreditivo sąlygomis pateiktas prekes bus sumokėta, o pirkėjas žino, kad nebus apgautas: akreditivo suma pardavėjui bus išmokėta tik kai jis įvykdys nustatytas sąlygas. Dėl to atsiskaityti pagal akreditivus yra patikimiausia, ypač kai kyla abejonių dėl partnerio mokumo ar sąžiningumo. Todėl dokumentiniai akredityvai labai plačiai naudojami daugeliui užsienio prekybos operacijų.

Plečiantis tarptautinei prekybai, daugėja ir tarptautinių atsiskaitymų per komercinius bankus.

Pasitikėjimo operacijos. Vakarų šalių bankuose plačiai yra atliekamos pasitikėjimo operacijos, o Lietuvoje tai dar naujiena. Šiose šalyse didėjančios pajamos leidžia akumuliuoti stambias materialines vertybes, kurios savo ruožtu yra pagrindas daugėti pasitikėjimo operacijų. Fiziniai asmenys, besirūpinantys, ką daryti su palikimu, kreipiasi į banko trasto padalinius patikėdami jiems rūpintis palikimu. Be to, šie padaliniai užsiima kapitalo investavimu į pelną duodančius aktyvus, valdo fondus ir atitinkamai paskirsto pajamas pagal pasitikėjimo sąlygas.

Trasto padaliniai teikia daug paslaugų ir įmonėms. Viena iš jų – pensijų fondų lėšų valdymas, siekiant gauti pelną. Trasto padaliniai gali valdyti amortizacijos fondus ir atlikti daug kitų operacijų, susijusių su akcijų ir obligacijų išleidimu bei išpirkimu ir t. t.

Įkūrus Lietuvoje pensijų fondus, bankai galėtų dalyvauti šias lėšas investuojant į pelningus aktyvus ir tai duotų naudos ir Lietuvai, ir jos žmonėms.

Vertybių saugojimas. Dar antikinėse civilizacijose į „bankus“ kaip indėliai buvo priimami ginklai, grūdai, brangieji metalai ir saugomi. Vertybių saugojimas – viena iš seniausių komercinių bankų siūlomų paslaugų.

Dabar vertybės yra saugomos sunkiai prieinamuose net vagims profesionalams bankų seifuose. Yra du vertybių saugojimo būdai: seifų nuomojimas ir vertybių saugojimas bendrame seife. Pirmuoju atveju bankas

išnuomoja klientui seifą, teikia paslaugas, susijusias su jo saugojimu, kontroliuoja patekimą iki jo. Bankas garantuoja, kad tik nuomojantis seifą klientas ar jo atstovas galės prie jo patekti. Pagal sutarties sąlygas klientas bet kada gali patikrinti savo vertybes. Seife gali būti saugomi vertybiniai popieriai, dokumentai su antspaudais, draudimo sutartys ir įvairūs asmeniniai daiktai, vertingi jų savininkui.

Saugojimas bendrame seife skiriasi nuo seifo nuomos paslaugų, nes šiuo atveju pats bankas priima saugoti vertybes ir yra agentas. Čia dažniausiai saugomi vertybiniai popieriai: akcijos, obligacijos. Maži bankai, neturintys savo seifų, gali naudotis stambių bankų seifais vertybėms saugoti. Šia bankų teikiama paslauga gali naudotis ir įmonės.

IŠVADOS

1. Komerciniai bankai yra finansų sistemos centrai, ekonomikoje vaidinantys strateginį vaidmenį.

2. Pinigų kūrimas, santaupų akumuliacija, kreditavimas, mokėjimai ir atsiskaitymai yra pagrindinės komercinių bankų funkcijos, kurių nevykdami jie negalėtų egzistuoti ir normaliai funkcionuoti.

3. Šalies ekonominė aplinka, bendra ūkio padėtis lemia bankų veiklos rezultatus: ekonomikoje vyraujant pakilimui ir bankai pradeda gyvybingiau funkcionuoti.

4. Komerciniai bankai yra ne šalies ūkio kūrėjai, o tik kūrėjų įrankiai. Jie gali padėti pagreitinti vykstančius procesus, bet jų formuoti nepajėgūs.

5. Komerciniai bankai, įgyvendindami Lietuvos banko politiką, kuria didžiausią šalies pinigų pasiūlos dalį.

6. Komerciniai bankai teikia svarbią paslaugą visiems ekonomikos sektoriams, akumuliuodami santaupas ir jas panaudodami ekonominiams ir socialiniams poreikiams tenkinti.

7. Teikdami kreditus, bankai atlieka svarbią paslaugą šalies ūkiui: kreditai leidžia plėsti gamybą, didėja kapitalas, pasiekiamas aukštesnis pragyvenimo lygis.

8. Kuo tobulesnė šalyje atsiskaitymų sistema, tuo greitesni atsiskaitymai tarp ūkio subjektų. Kad ir trumpas atsiskaitymų sistemos sutrikimas gali sukelti sumaištį šalyje, padaryti didelių nuostolių.

9. Lietuvoje bankai kol kas neatlieka pasitikėjimo operacijų, bet ateityje, jei bus sukurti pensijų fondai, didės gyventojų pajamos, jos duotų šalies ūkiui didelės naudos.

LITERATŪRA

1. Mosad Zineldin. Recent Development of Banking Services: Causes and Consequences. Almqvist & Wiksell International. Stockholm, 1995.

2. Don Wright & Wally Valentine. Business of Banking & Financial Services. Great Britain: BPCC Wheatons Ltd, 1992.

3. Рид Э., Коттер Р., Гилл Э., Смит Р. Коммерческие банки: Пер. с англ. / Под ред. В. М. Усоскина. 2-е изд. Москва: СП „Космополис“, 1991.

4. Усоскин В. М. Современный коммерческий банк: управление и операции. Москва: „Всё для вас“, 1993.

5. Starkevičiūtė M. Lietuvos ekonomika. Vilnius: Lietuvos informacijos institutas, 1997.

6. Jurgutis V. Bankai. Kaunas, 1940.

7. Martinkus B., Žilinskas V. Pinigai. Vertybiniai popieriai. Bankai. Kaunas: Technologija, 1996.

8. Nausėda G. Pajamų politika ir ekonomikos stabilizavimas. Vilnius: Alna litera, 1994.

9. Teisės aktai, reglamentuojantys Lietuvos bankų veiklą // Lietuvos bankas. 1995/1 (5).

10. Ketvirtinis biuletėnis. Lietuvos bankas (1996–4).

**THE INFLUENCE OF THE COMMERCIAL BANKING SYSTEM
ON THE DEVELOPMENT OF THE NATIONAL ECONOMY**

S u m m a r y

Commercial banks play a strategic role in the functioning of economics. They are the main source for of money supply. Banks regulate the country's payment system and credit economy, and they provide different services related to securities, investments, etc.

In the article the significance of commercial banks on the country's economy is defined by characterising their core functions: money creation, payments, settlements, deposit accumulation, crediting, storage of valuables, financing of foreign trade, and trust operations.